

Obsah

Předmluva.....	9
I. Lidské duše a jejich záhyby	
Velkolepý Spajdrmen	12
Hadr a mop.....	13
Nevědomost hříchu.....	15
Rorschachův test.....	18
Oběť kapra	20
Léčba tupolevem	22
Rozpoznat hranici.....	24
Z tohoto světa	26
Chráněné stromy.....	27
Uhoď do bubnu.....	29
Uvnitř a vně.....	32
Umění stárnout.....	35
II. Civilizace v pozdní době	
Znamení doby.....	39
Tunelování.....	41
Princip camembertu	43
Na vějičku.....	45
Autoreparace	46
Proces parazitace	48
Dvě etudy o pomíjivosti	50
I. Vyžrat a zmizet.....	50
II. K přírodě blíž.....	52
Dvojí svět.....	54
Dvojí cesta.....	56
Ode zdi ke zdi	59
Od koňů k oslům.....	61

Termostat.....	63
Paradox bazénu.....	65
Pastevní les.....	66
Pastviště.....	68
Co nás přesáhne.....	71
Matka pokroku.....	73
Kdo nás vysává.....	74
Agrikultura.....	76
Vůz se senem.....	78
Skanzen volá.....	80
Soumrak Říma.....	82
Veliký klášter.....	85
Poučení z Egypta.....	86
Stepní požár.....	88
Pandemie.....	89
Budoucnost jedné iluze.....	92
Astronomický atlas.....	94
Veverčí kolo.....	96
Větru dešti... ..	97
Kam expandovat?.....	99
Tři úvahy o financích.....	101
I. Člověčenství.....	101
II. Strašidla.....	104
III. Proč finanční?.....	106
Půvab futurologie.....	107
Půvab hendikepu.....	110
Relativní vyhladovění.....	113
Řev.....	114

III. Živé bytosti a jejich osudy

Divoké růže.....	119
Můrky.....	119
Krabice krabů.....	120

Kon-Tiki.....	122
Barvoměnky	124
Zvěřince a prazvěřince.....	126

IV. Společnost a politika

Dvě etudy o brdském radaru.....	129
I. Půjčka za oprátku	129
II. Zlomené dvacetiletí.....	130
Vzhůru k modlitbě! Modlitba je lepší než spánek!	132
Květy a plody	134
Jít po nich.....	136
Vox populi.....	138
Evoluční past.....	140
Přízrak balíčku	142
Majestát zákona aneb přistěhovalectví	144
Úřad pro ochranu politické soutěže.....	145
Nebe je zelené.....	147
Panoptikum	149
Vykotlání.....	151
O trojím lidu	154
Princip žumpy	155
Dvacet let poté.....	157
Home made aneb Vzpomínky na dr. Gustáva H.....	159
Náhražkové hospodářství	166
Výt s vlky	168
Tajemství urozenosti	170
Proti všem	172

V. Vzdělanost a nevzdělanost

Povznesení lidu.....	175
Chudí duchem.....	176
Co je věda?	178
Ideály humanitní	180

Americký model	182
Být intelektuálem	184

VI. Slova, média, komunikace

Proces wikipedizace	189
Druhý život.....	191
Mít kanystr	193
To je moje píseň.....	195
Do stáda	197
Slova, slova, slova	199
Stěhování	200
Tvářokniha aneb povaha Facebooku	202

VII. Čína

Sinizace.....	206
Dvě etudy o pekingské olympiádě	210
I. Sport v Říši středu	210
II. Nebe nad Pekingem	212
Hádanka.....	214

Předmluva

Vždycky je otázkou, zda vůbec činit něco takového, jako je souborné vydání novinových sloupků a příbuzných textů, v tomto případě už v druhém svazku (první bylo *Sloupcí aneb Postila*, Dokořán, Praha 2008). Mudrc obecně mlčí a ti, kdo si udělali ze psaní, ať už odborného nebo publicistického, živnost, nechť si následky připočtou sami. Mlčení je jistě nejadekvátnější reakcí na tajemství světa, ale přesto je v přírodě dosti hlučno: slavíci zpívají, cvrčci cvrkají, cikády cikají, kukačky kukají, hyeny hyjí atd. (blíže ve sloupku *Řev*). Literát by snad neměl nevědomá hovada napodobovat a navíc výsledky svých sebeprezentačních projevů konzervovat graficky, byť na přechodnou dobu. Přesto mu to jaksi nedá.

Tento svazek obsahuje sloupky z let 2007–2009, otištěné převážně v Lidových (LN) a Hospodářských (HN) novinách. Sloupek je útvar krátkodechý, v typickém případě se druhého dne i s celým listem smačká a hodí do koše. Vždycky jsem se snažil, možná marně, aby sloupky obsahovaly i něco jiného než obvyklé radosti čtenářů novin: líčení hlouposti mocných a chyb, které udělali. I při souborné redakci nelze odstranit skutečnost, že každý ze sloupků je jako dopis v láhvi: je jaksi do sebe uzavřený, jeden a je určen k samostatnému čtení odděleně od jiných. Proto se témata rozmanitým způsobem dotýkají, překrývají a proplétají a rovněž jejich rozdělení do jednotlivých bloků je arbitrární a lze je provést pouze nahrubo. V době klipové má takováto kniha zase nepochybnou výhodu, že ji lze otevřít kdekoli a kousek „učíst“ v tramvaji či mezi vyplňováním excelových tabulek, což se *Zločinem a trestem* provádět nelze.

Povaha doby je prapodivná a prapodivné jsou i zápisky z ní, byť v tomto případě koncipované po starodávnu jako novinové sloupky a nikoli jako osobní „blog“. Tajně při jejich „papírovém“ vydání doufám, že jeden exemplářík ukrytý kdesi za trámem

krovu by třeba mohl přetrvat i zrušení knihoven a eventuální kolaps digitálních médií. To ovšem doufá každý, kdo něco podobného činí, a všichni se asi velmi mýlíme. To, co nastane, ale nezná žádný z lidí, protože Osud má plný rukáv trumfů, o nichž nevíme.

V Praze na svátek Tří králů 2010, Stanislav Komárek

Slova, slova, slova

Slovo bylo odpradávná čímsi magickým, mocným a po dlouhou dobu vzácným. Poslechnout si potulného kazatele byl pro středověkého venkovana nesmírný zážitek, kdo měl v té době ručně psanou knihu, byl boháčem duchovním i faktickým. Už Gutenbergův lis, pouhý dětský žert proti dnešním médiím, mnohé znepokojoval a vyvolával otázku, zda těch slov není nějak moc a nemnoží se příliš snadno. V pozdějším středověku začala i laicizace písemnictví a zacházení se slovy vůbec – koneckonců v angličtině se podnes úředník jmenuje *clerk*, byť doba, kdy jen klerikové uměli pořizovat záznamy, je dávno tatam. Zdálo-li se někomu počátkem dvacátého století, že slova se z rotaček, knihtiskáren a tribun hrnou nějak moc a jsou jaksi levná a jalová, co by měl říkat dnes?

Došlo už k úplné „demokratizaci“ jejich produkce a distribuce, dokončuje se to, co započal před staletími kupčák, čtoucí si po večerech Písmo svaté: blog afektované puberťačky může mít víc čtenářů než řekněme ministerský výnos. Všechno snažení milionů se upírá k tomu, aby v přetékajícím kotli slov a textů měli přístup k patřičným „zesilovačům“: masmédiím, impaktovaným časopisům, aby textové vyhledávače našly jejich sdělení jako první. Rozšířená reprodukce textů plynně přechází v rozšířenou reprodukci žvástů, v níž to zajímavé a podstatné bude stejně špatně nalezitelné jako jeden čtyřlístek v lánu jetele. Čím více lidí v mejnstrýmu „jede“, tím rychleji mejnstrým teče.

Zkušenost učí, že kulturními inovátory a hrdiny se pro budoucnost nestávají ti, kdo nejlíp splňovali kritéria doby, ale ti, kdo činili pravý opak a jevíli se jako pošetilci, ne-li sebevrazi, kteří si sami škodí. Hrdinou minulého režimu se stal chartista, ne vzorový absolvent VUMLu (pro mladší čtenáře: Večerní univerzita marxismu-leninismu), mezi tisícovkami středověkých

mnichů dnes vyčnívá ten, který se věnoval řekněme matematice, ne ti obzvlášť vzorně a excesivně dlící na modlitbách. Z této perspektivy by se jasně rýsovalo, že optimálním postupem by dnes bylo úplně umlknout a uchýlit se do ústraní podle staré poustevnické zásady: *Ve sluji – prosluji*. Klíčové body učení je potom třeba svěřovat jen zvlášť dobře vybraným učedníkům ústně, s požadavkem naprosté mlčenlivosti. Je více než jisté, že by na těch pár slov, šeptaných polohlasem za bezměsíčné noci někde v pustině, do smrti nezapomněli.

Je to právě utajení a rozmanité okolkování a překážky, co činí informace lákavými – i hlupák záhy pochopí, že to, co má zapotřebí reklamu a širokou propagační mašinerii, je jaksi méněcenné a v zásadě nestojí za pozornost. Pravda naopak dělostřeleckou přípravu nepotřebuje, stojí jaksi sama sebou a neumenšuje se ani ve skrytu – ti, kdo ji opravdu hledají, ji tam nakonec i snadno najdou.

LN, 2009

Stěhování

V průběhu lidských dějin se stále více moudrosti, schopností a síly stěhuje z jednotlivců tak říkajíc „do systému“. Zatímco paleolitický lovec či bojovník musel protivníka udolat vlastní silou a obratností, v dnešní válce se lidé vlastně navzájem ani neuvidí a zvítězí strana s dokonalejšími navigačními systémy raket. Na vzdálené země se nemusíme pracně vyptávat kupců, kteří se z nich živi vrátili, nebo tam dokonce sami jezdit – stačí si zapnout Google Earth. Ještě v 19. století byl účetní schopný z paměti sčítat či násobit trojmístná čísla pokladem penězi k nezaplacení – v době kalkulaček je to něco tak banálního, že většina obyvatelstva nemusí podobný úkon umět ani s tužkou a papírem. Kdysi býval cenností i starý klasický filolog – až tak kolem sedmdesátky měl dávné texty načtené tak, že z paměti trefil, které slovo se kde v kterém z nich

vyskytuje. S objevením se textových vyhledavačů se může směle odebrat do penze. I dobrá paměť, donedávna nezbytná výzbroj intelektuála – z minulého režimu my starší ještě dobře pamatujeme, co byla kniha s obtížemi půjčená na pár hodin do klementinské studovny – se stala roztomilou antikvitou v dobách elektronických knihoven a wikipedií, tak asi jako schopnost dohonit a chytit zajíce v poli – hezké, ale k čemu to?

Zatímco dávný šaman léčil vlastním charismatem a vlastní znalostí bylin, předpisuje lékař přítomné doby antibiotika a antidepresiva, jejichž složení často ani nezná, a působí na své pacienty nahromaděnou znalostí a autoritou celého medicínsko-průmyslového komplexu. Fenomén není zase až tak úplně nový – podle katolické doktríny i kněz, často slabý a chybný, neodpouští hříchy a neuděluje další svátosti z vlastní moci, ale z pověření Boha, jehož je vlastně jen administrátorem: tak jeho služební titul ostatně i zní. V trochu méně výrazně formulované podobě, bez přímého odvolání na nebesa, takto působí i univerzita, jejíž kolektivní moudrost a naakumulovaná tradice sedí a působí v diplomech s tajuplnými pečeti, psaných v dávno zapomenutém rituálním jazyce.

Když podobné systémy vidíme, je obtížno nemyslet na korálový útes – jeden každý polyp je malý, sotva viditelný, měkký, nezajímavý a snadno nahraditelný – to, co za dlouhá léta a stáletí vytvořili, však bere dech a bohatě stačí ke ztroskotání lodi. Ostatně i malý obuvník ve stranické hierarchii padesátých let byl směšný jen na první pohled – kdo by se o něj otřel, mohl už za měsíc rubat v Jáchymově. Takovýto sofistický systém si mimořádné osoby nejen nežádá, ale jsou mu přímo na obtíž a aktivně je vypuzuje, snad kromě nejpřednější „frontové linie“, ať už se jedná o misie v Amazonii nebo vývin speciálního softwaru. Už staří učenci rádi zdůrazňovali, že jsou trpaslíci na ramenou gigantů – tím mysleli velké autority a mudrce, kteří žili před nimi a jichž byli přímými či nepřímými žáky.

Dnes jsme v této pozici všichni, jen nestojíme na ramenu Aristotelovi, ale internetu jako celku. Pomocí Googlu lze už údajně dělat ucházející lékařské diagnózy – pokud umíme zadat se správnou terminologií příznaky, nejsou prý horší, než dělá lehce podprůměrný praktik. Jsme trpaslíci a v jistém smyslu i tělesní a duševní mrzáci, vyzbrojení možnostmi, o nichž se nikdy nesnilo, a zároveň degradovaní na úroveň podobnou jedné z mnoha buněk sleziny kdesi v hloubce tohoto orgánu. Přesto nám zůstala touha být hrdinou či mudrcem, který koná velké činy z vlastní mohutnosti a jehož síla se skrývá v mocném srdci a myslí, nikoli v hloubi vzdálených počítačů. V nouzi si jej na obrazovce alespoň pouštíme.

HN, 2009

Tvářokniha aneb povaha Facebooku

Před časem se mnou chtěla jedna televizní stanice natočit krátký rozhovor o Facebooku. Jenže co říci o smyslu a funkci věci, kterou vůbec neznám? Tak jsem si založil vlastní profil a rázem pochopil. Lidstvo přítomné doby, zcela zajištěné levnou a efektivní výrobou potravin, tíží břemeno volného času, s nímž neví co počít. Ač pokusů o to z něj řečené prokletí sejmout je dnes a denně podnikáno dost a malicherná proadministrovanost současných společností by byla rovněž vděčným tématem reflexe, zdá se, že Facebook je v tomto směru prozatím nejefektivnější. V mžiku se do mé e-mailové schránky seběhly ze všech světa stran žádosti o zařazení mezi „přátele“, zčásti i od osob, které jsem neznal vůbec nebo jen vzdáleně. Nastala dilemata. Mám Vaňouse přímo odmítnout? A nepomstí se mi nějak? Nebo jen ignorovat? Proč tam není krom rubriky „friends“ též rubrika „enemies“, z důvodu symetrie světa stejně důležitá, podobně jako existence nebe implikuje i existenci pekla? Co pak posílat těm, které do ní zařadíme?

Vynález je svým způsobem geniální – apeluje totiž na naši vrozenou tendenci budovat sociální sítě a na naši fixaci na lidské tváře a jejich rozeznávání. Percepce obličeje je u nás lidí zcela klíčová pro orientaci ve společnosti a významnou roli hraje i v jazykové metaforice: něco je bez tváře, tvář teprve získává, někdo tvář ztratil, Asiaté říkají, že se někomu tvář zvětšila, vzrostla, či se naopak zmenšila... Jak těžko by se nám komunikovalo s někým, kdo by žádnou tvář neměl? U Facebooku jde však i o „profil“ v širším slova smyslu než jen na zobrazované fotografii – je to jakási bazální charakteristika pomocí vztahů k výrobkům, „celebritám“, hudbě i dalším podobným komoditám, trochu v tom dětinském smyslu, jako se hošík filatelista zase chce kamarádit s dalšími filatelisty.

Také se sociální síť, kterou normálně každý z nás má, poprvé digitálně formalizuje a ad absurdum rozšiřuje. To umožňuje rozepisovat vydařené fotky z posledního mejdanu stovkám nedočkavých zájemců, kteří si mohou rovněž zjistit, co právě dělám, zda se pouze nudím u svého monitoru, nebo třeba obědvám ve své oblíbené pizzerii – fotografii dnešní pizzy a toho, jak postupně mizela, lze přiložit také.

Facebook by se velmi dobře hodil k politickým konspiracím a tvorbě buněk a úderných komand na jedno použití – zatím ovšem bohatě převažuje jeho složka „sebeprezentační“. Je podivné, jak ve společnosti současně postupují dvě protichůdné tendence, vyostřené zejména v digitálním světě: sebebanálnější Vaňous si může opatřit biografii a obrazovou galerii o vlastních počinech na úrovni někdejších vladařů a občastňovat tím jiné, na straně druhé tam pracují tisíce pro veřejnost anonymních tvůrců jako pro nás dnes bezejmenní mniši v dávném klášteře.

Facebook umožňuje, pomineme-li určitou spotřebu elektřiny, relativně neškodné a ukolébávající trávení volného času „komunikováním“ pro komunikování samo a to, o co vlastně v dnešním světě především jde – nějak bez střelby a okovů pacifikovat

masy. Aldous Huxley si představoval jako budoucí opium lidu sofistickou drogou jménem „soma“, a hle, on je to Facebook! Bude velmi zajímavé sledovat, jak se celý fenomén vyvine a v co vyústí, ať už jméno bude jakékoliv. Déšť e-mailů po čase ustal, a když jsem se po měsících chtěl na svůj profil znovu podívat, zjistil jsem, že zmizel. Snad se s ním musí pravidelně „hýbat“, snad jsem udělal nějakou chybu. Na každý pád je klid, a chci-li někoho zkontaktovat, učiním tak jiným kanálem. Jsem ostatně šedivec ze staré školy.

HN, 2009